

Behörighet och statsbidrag
Ylva Gårdhagen
ylva.gardhagen@socialstyrelsen.se

Redovisning av Äldreomsorgslyftet 2021 (S2020/05025/SOF, S2021/00338)

Uppdrag

Socialstyrelsen har sedan 2020 regeringens uppdrag att fördela, administrera och följa upp statsbidrag till kommuner som ersättning för att anställda inom kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre ska kunna utbilda sig under arbetstid.¹ Uppdraget utökades från och med 2021, till att förutom utbildning till vårdbiträde och undersköterska, även inkludera andra kompetenshöjande utbildningar och kurser inom vård och omsorg om äldre.² Dessutom utökades målgruppen till att även inkludera första linjens chefer och ledarskapsutbildning på högskolenivå för densamma.³

Regeringen gav i september 2021 också Socialstyrelsen i uppdrag att vidta nödvändiga åtgärder för att den del av Sveriges återhämtningsplan som avser Äldreomsorgslyftet ska kunna genomföras.⁴ Återhämtningsplanen är en del av EU:s initiativ att motverka de negativa effekterna av coronapandemin. Myndigheten ska uppfylla de krav som anges i Sveriges återhämtningsplan och som påverkar villkor för Äldreomsorgslyftet. Myndigheten begär in uppgifter från kommuner som tagit del av Äldreomsorgslyftet och redovisar dessa separat enligt de krav som framgår av Sveriges återhämtningsplan.

I bilaga till regeringsbeslutet anges hur mycket pengar som varje kommun maximalt kunde rekvidrera för 2021.⁵ Fördelningsnyckeln grundar sig på två faktorer, varav den ena är folkmängden i kommunen år 2019 och den andra är standardkostnaden för äldreomsorg i det kommunala utjämningsystemet enligt förordning (2004:881) om kommunalekonomisk utjämning. Villkoren för att använda medlen bygger på nämnda regeringsbeslut om satsningen. Kommunerna ansvarar för att informera de enskilda utförare som bedriver kommunal verksamhet på uppdrag av kommunen om möjligheten att ta del av statsbidraget. Kommunerna avgör hur medlen ska disponeras mellan verksamheter.

¹ S2020/05025/SOF den 4 juni 2020

² S2021/00338 den 14 januari 2021

³ Med första linjens chefer avser Socialstyrelsen i första hand närmsta chef till operativ personal, exempelvis vård- och omsorgspersonal inklusive legitimerad personal.

⁴ S2021/06742 den 30 september 2021

⁵ S2021/00338 den 14 januari 2021

Medel som har rekvirerats men inte utnyttjats senast den 31 december 2021 ska återbetalas till Socialstyrelsen. Även medel som Socialstyrelsen bedömer har använts felaktigt ska återbetalas.

Socialstyrelsen ska senast den 31 oktober 2022 redovisa hur medlen har använts till regeringen (Socialdepartementet). Redovisningen ska innehålla en redogörelse av hur många som har påbörjat respektive avslutat utbildning med godkänt betyg, hur många anställda som är ny respektive befintlig personal, samt om personalen är anställd i kommunal eller enskild regi. Socialstyrelsens tolkning av uppdraget är att påbörjad utbildning inte nödvändigtvis är jämförbart med avslutad utbildning eftersom vissa utbildningar är fleråriga.

Från och med 2021 års statsbidrag ska Socialstyrelsen även redogöra för deltagande uppdelat efter kön, där myndigheten har utgått från det juridiska kön som är registrerat i folkbokföringen. I Sverige finns i dagsläget två juridiska kön, man eller kvinna.

Underlag till redovisningen

Samtliga mottagare av statsbidraget är skyldiga att återrapportera hur de har använt medlen till Socialstyrelsen vid den tidpunkt som myndigheten anger. I februari 2022 skickade Socialstyrelsen ett webbaserat återrapporteringsformulär till 2021 års mottagare där kommunerna ombads att senast den 31 mars 2022 lämna en ekonomisk redovisning samt redogöra för hur de har använt medlen och vilka resultat de har uppnått. Samtliga kommuner har återrapporterat till Socialstyrelsen och det är deras återrapporter som bildar underlag till denna redovisning.

Resultat av 2021 års uppföljning

Resultatredovisningen nedan baseras på uppställda krav enligt regeringsuppdraget med följande disposition:

- Hur mycket medel som kommunerna rekvirerade och förbrukade på aggregerad nivå. Dessutom redovisas i vilken grad enskilda utförare har tagit del av satsningen.
- Påbörjad utbildning inom kategorierna a) vårdbiträde/undersköterska, b) annan kompetenshöjande vård- och omsorgskurs, c) specialistundersköterska, samt d) ledarskapsutbildning för chefer. Inkluderat är även uppgifter om antal, kön, kommunal/enskild utförare samt ny/befintlig personal.
- Avslutad utbildning med godkänt betyg inom ovan nämnda kategorier – inklusive uppgifter om antal, kön samt kommunal/enskild utförare.

Sammanlagt 286 kommuner rekvirerade totalt drygt 3 miljarder kronor

Socialstyrelsen hade drygt 3,3 miljarder kronor att fördela 2021. Myndigheten utlyste statsbidraget i februari med sista rekvisitionsdatum den 31 oktober 2021. Sammanlagt 286 kommuner rekvirerade totalt drygt 3 miljarder kronor. Fördelat respektive oförbrukat belopp per kommun framgår av bilaga 1.

Kommunerna förbrukade sammanlagt ca 1,3 miljarder kronor

Enligt uppdraget och Socialstyrelsens anvisningar fick kommunerna använda statsbidraget från och med den 1 januari till och med den 31 december 2021. Av

kommunernas återrapportering framgår att de använde sammanlagt totalt ca 1,3 miljarder kronor eller ca 42 procent av totalt rekviderat belopp, bilaga 1. Socialstyrelsen har fakturerat medel som inte var förbrukade vid årsskiftet, vilket innebär att sammanlagt 249 kommuner har återbetalat nästan 1,8 miljarder kronor eller 58 procent av rekviderat statsbidrag.⁶ Totalt 39 kommuner förbrukade hela det rekviderade beloppet, medan 3 kommuner istället återbetalar hela summan, bilaga 1.

Orsaker till att kommunerna inte förbrukade medlen är framför allt coronapandemin med dess restriktioner kring smittspridning, vilket ledde till hög sjukfrånvaro samt frånvaro på grund av vård av barn. Många kommuner framhåller att de behövde prioritera att hålla verksamheterna igång, snarare än att frigöra personal för utbildning. Ytterligare orsak var svårigheten att hitta vikarier inom den kommunala äldreomsorgen, dels generellt, dels att fylla upp för medarbetare som studerar deltid. Andra orsaker till låg förbrukningsgrad var i likhet med föregående år exempelvis brist på utbildningsplatser och brist på efterfrågan från personal, samt i vissa fall personalens bristfälliga kunskaper i svenska språket.

Enskilda utförare tog del av medlen i totalt 76 kommuner

Kommunerna ansvarar för att informera såväl kommunala som enskilda utförare som bedriver kommunal äldreomsorg på uppdrag av kommunen om möjligheten att ta del av medlen. Kommunernas återrapportering visar att i totalt 76 kommuner tog enskilda utförare del av medlen, tabell 1.

Tabell 1. Antal kommuner där enskilda utförare har tagit del av medlen

	Antal kommuner (N=283)	Andel (%)
Ja	76	27
Nej	71	25
Inte aktuellt (kommunen har inte avtal med enskilda utförare att bedriva äldreomsorg)	136	48
Total	283	100

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Socialstyrelsen bad även kommunerna att uppskatta hur stor andel av statsbidraget som användes av enskilda utförare. Mest vanligt var att enskilda utförare tog del av upp till 10 procent av de medel som kommunen rapporterar att de förbrukade, se tabell 2. I tre kommuner användes medlen *enbart* av enskilda utförare, där en kommun förbrukade 100 procent av rekviderat belopp och övriga två förbrukade enbart drygt 10 procent av rekviderat belopp.⁷

⁶ Socialstyrelsen efterskänker oförbrukade belopp under 1 000 kronor (dnr 1.7-20682/2021-2, den 8 juni 2021).

⁷ Kommunerna Höganäs, Sollentuna och Vellinge

Tabell 2. Andel av statsbidrag som har förbrukats av enskilda utförare

Socialstyrelsen bad kommunerna att göra en uppskattning

Andel av förbrukat statsbidrag	Antal kommuner (n=76)	Andel (%)
1–9 procent	34	45
10–19 procent	18	24
20–29 procent	5	7
30–39 procent	4	5
40–49 procent	3	4
50–99 procent	7	9
100 procent	3	4
Kan inte bedöma	2	3
Total	76	100

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Drygt 6 200 anställda – varav 76 procent kvinnor – påbörjade utbildning till vårdbiträde eller undersköterska

Kommunernas återrapportering visar att antalet anställda inom kommunalt finansierad äldreomsorg som påbörjade studier till vårdbiträde eller undersköterska och vars lön helt eller delvis finansierades via statsbidraget uppgick till totalt 6 283 personer. Av dessa var 90 procent anställda inom kommunal regi och 10 procent inom enskild regi, tabell 3.

Tabell 3. Antal anställda som påbörjade utbildning till vårdbiträde eller undersköterska uppdelat på kön

Utbildning till ...	Kommunal utförare (n=258)	Enskild utförare (n=68)	Total
... vårdbiträde, män	184	30	214
... vårdbiträde, kvinnor	749	85	834
... undersköterska, män	1 174	100	1 274
... undersköterska, kvinnor	3 541	420	3 961
Total	5 648	635	6 283

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Tabell 3 visar även att sammanlagt 4 795 personer (76 procent) var kvinnor och totalt 1 488 män (24 procent).

I huvudsak befintlig personal påbörjade utbildning till vårdbiträde eller undersköterska

Socialstyrelsen ska enligt uppdraget redovisa hur många av de anställda som påbörjade utbildning som faller inom kategorin ny respektive befintlig personal. Myndigheten tolkade och definierade begreppen – ny personal är personal anställd upp till 12 månader, medan befintlig personal är individer anställda längre än 12 månader. Återrapporteringen visar att av de drygt 6 200 som påbörjade en utbildning till vårdbiträde eller undersköterska var majoriteten hos såväl kommunala som enskilda utförare befintlig personal (totalt 5 163 personer eller 82 procent), tabell 4.

Tabell 4. Antal anställda som påbörjade utbildning till vårdbiträde eller undersköterska som ny respektive befintlig personal

Personal som var ...	Kommunal utförare (n=258)	Enskild utförare (n=68)	Total
... ny personal (dvs. personal som varit anställd upp till 12 månader)	1 070	50	1 120
... befintlig personal (dvs. personal som varit anställd längre än 12 månader)	4 578	585	5 163
Total	5 648	635	6 283

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Drygt 2 100 anställda – varav 80 procent kvinnor – avslutade utbildning till vårdbiträde eller undersköterska med godkänt betyg

Återrapporteringen visar även att sammanlagt 2 154 personer avslutade sina studier med godkänt betyg under 2021 med stöd av statsbidraget, tabell 5. Av dessa var 92 procent anställda inom kommunal regi. Majoriteten, 80 procent, var kvinnor.

Tabell 5. Antal anställda som avslutade utbildning till vårdbiträde eller undersköterska med godkänt betyg

Utbildning till ...	Kommunal utförare (n=191)	Enskild utförare (n=39)	Total
... vårdbiträde, män	35	6	41
... vårdbiträde, kvinnor	138	24	162
... undersköterska, män	367	28	395
... undersköterska, kvinnor	1 444	112	1 556
Total	1 984	170	2 154

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Drygt 16 700 anställda – varav 82 procent kvinnor – påbörjade annan kompetenshöjande kurs inom vård och omsorg av äldre

Villkoren för hur statsbidraget får användas utökades från och med 2021 års medel till att förutom utbildning till vårdbiträde och undersköterska även innefatta andra kompetenshöjande utbildning inom vård och omsorg av äldre. Vägledande för att dessa utbildningar eller kurser ska omfattas av finansiering via statsbidraget är att deltagaren ska uppnå de kunskaper och förmågor som anges i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12) respektive kompetens enligt Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor.⁸ Eftersom dylika kurser kan vara av det kortare slaget och inte heller betygsgrundande har Socialstyrelsen här avstått från att begära redovisning av antal anställda som avslutat med godkänt betyg.

Av sammanlagt 16 787 anställda som påbörjade minst en kurs med stöd av statsbidraget enligt ovan givna förutsättningar var 82 procent kvinnor och 18 procent män, tabell 6. Totalt 97 procent var anställda inom kommunal regi.

⁸ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-2-7219.pdf>

Tabell 6. Antal anställda som påbörjade minst en kurs inom Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12) eller enligt Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor uppdelat på kön

Kön	Kommunal utförare (n=143)	Enskild utförare (n=27)	Total
Män	3 020	59	3 079
Kvinnor	13 333	375	13 708
Total	16 353	434	16 787

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

I huvudsak befintlig personal påbörjade kompetenshöjande kurs inom vård och omsorg av äldre

Återrapporteringen visar att av de totalt 16 787 anställda som påbörjade minst en kurs inom Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12) eller enligt Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor var majoriteten hos såväl kommunala som enskilda utförare befintlig personal (totalt 14 025 personer eller 83 procent), tabell 7.

Tabell 7. Antal anställda som påbörjade minst en kurs inom Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12) eller enligt Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor som ny respektive befintlig personal

Personal som var ...	Kommunal utförare (n=143)	Enskild utförare (n=27)	Total
... ny personal (dvs. personal som varit anställd upp till 12 månader)	2 697	65	2 762
... befintlig personal (dvs. personal som varit anställd längre än 12 månader)	13 656	369	14 025
Total	16 353	434	16 787

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Vanligt förekommande vård- och omsorgskurser – värdegrund, bemötande, hygien, kommunikation, dokumentation

I återrapporteringen bad Socialstyrelsen kommunerna att besvara vilka kompetenshöjande kurser inom vård och omsorg av äldre de anställda påbörjat med stöd av statsbidraget. Tabellerna 8 och 9 nedan visar en stor spridning, men med en viss tonvikt på kurser som berör värdegrund, åldrandets sjukdomar, kommunikation, hygien samt dokumentation.

Tabell 8. Kurser i vilka anställda deltagit – enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12)

Flera svar möjliga.

Kurs	Antal kommuner (n=117)
Värdegrund, förhållningssätt och bedömningsförmåga	84
Åldrandets sjukdomar	77
Kommunikation	73
Hälso- och sjukvård med mera	73
Social omsorg	71
Omsorg i livets slutskede	68
Kroppsnära omsorg	65

Kurs	Antal kommuner (n=117)
Det normala åldrandet	63
Måltid, mat och näring	63
Regelverk	59
Funktionsbevarande omsorg med mera	51
Skötsel av hemmet	38

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Tabell 9. Kurser i vilka anställda deltagit - enligt Socialstyrelsens kompetensmål för undersköterskor

Flera svar möjliga.

Kurs	Antal kommuner (n=124)
Bemötande	83
Hygien i vård och omsorg	81
Kommunikation	76
Dokumentation	76
Etik och delaktighet	68
Äldre med komplexa behov	68
I livets slutskede	68
Psykisk ohälsa	67
Läkemedel	66
Förflyttningstekniker	65
Stödja det dagliga livet	63
Lagar och andra regler	62
Bedöma hälsotillståndet	59
Förebygga, bevara och förbättra	56
Måltiden och hälsan	56
Helhetssyn	55
Vårdåtgärder	53
Funktionsförmåga och funktionsnedsättningar	53
Samverkan och samarbete	48
Anatomi, fysiologi och patofysiologi	48
Utveckling på arbetsplatsen	45
Teknik i det dagliga livet	41
Styrning och organisation	39
Risk och riskbeteende	38
Missbruk och beroende	34

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Drygt 1 000 anställda – varav 94 procent kvinnor – påbörjade specialistutbildning för undersköterska

Enligt regeringsuppdraget och Socialstyrelsens anvisningar fanns från och med 2021 års medel möjlighet att finansiera utbildning till specialistundersköterska med stöd av statsbidraget. Kommunernas återrapportering visar att antalet anställda inom kommunalt finansierad äldreomsorg som påbörjade studier till specialistundersköterska och vars lön helt eller delvis finansierades via statsbidraget uppgick till totalt 1 027 personer. Av dessa var 89 procent anställda inom

kommunal regi jämfört med 11 procent inom enskild regi, tabell 10. Totalt 963 personer (94 procent) var kvinnor.

Tabell 10. Antal anställda som påbörjade utbildning för specialistkompetens för undersköterska uppdelat på kön

Kön	Kommunal utförare (n=133)	Enskild utförare (n=23)	Total
Män	60	4	64
Kvinnor	858	105	963
Total	918	109	1027

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

I huvudsak befintlig personal påbörjade specialistutbildning för undersköterska

Återrapporteringen visar att av de 1 027 som påbörjade en specialistutbildning för undersköterska var majoriteten hos såväl kommunala som enskilda utförare befintlig personal (totalt 1 007 personer eller 98 procent), tabell 11.

Tabell 11. Antal anställda som påbörjade en utbildning för specialistkompetens för undersköterska som ny respektive befintlig personal

Personal som var ...	Kommunal utförare (n=133)	Enskild utförare (n=23)	Total
... ny personal (dvs. personal som varit anställd upp till 12 månader)	7	13	20
... befintlig personal (dvs. personal som varit anställd längre än 12 månader)	911	96	1007
Total	918	109	1027

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Utbildning till specialistundersköterska – framför allt inom demensområdet

I återrapporteringen framkommer att framför allt utbildning inom demensområdet dominerar där totalt 99 kommuner rapporterar sådan utbildning. Andra områden är exempelvis multisjukdom hos äldre, välfärdsteknik samt palliativ vård, tabell 12. Inom svaret ”Annan” (totalt 31 kommuner) listas bland annat äldres hälsa och ohälsa, gerontologi, geriatrik, missbruk, akut- och intensivsjukvård.

Tabell 12. Påbörjad utbildning för specialistkompetens för undersköterska inom ramen för yrkeshögskolan

Flera svar möjliga.

Kurs	Antal kommuner (n=141)
Demens	99
Multisjukdom hos äldre	46
Äldre och välfärdsteknik	40
Palliativ vård	38
Äldrepsykiatri	29
Hälsa och rehabilitering	24
Annan	31

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Totalt 223 anställda – varav 95 procent kvinnor - avslutade utbildning för specialistkompetens för undersköterska med godkänt betyg

Återrapporteringen visar att sammanlagt 223 personer avslutade sina studier till specialistundersköterska med godkänt betyg under 2021 med stöd av statsbidraget, se tabell 5. Majoriteten, 95 procent, var kvinnor. Endast fem personer (2 procent) var anställda av enskild utförare.

Tabell 13. Antal anställda som avslutade utbildning för specialistkompetens för undersköterska med godkänt betyg

Kön	Kommunal utförare (n=50)	Enskild utförare (n=3)	Total
Män	12	0	12
Kvinnor	206	5	211
Total	218	5	223

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Drygt 500 chefer – varav 90 procent kvinnor – påbörjade ledarskapsutbildning

Kommunernas återrapportering visar att totalt 565 anställda inom definitionen första linjens chefer påbörjade en ledarskapsutbildning på högskolenivå med stöd av statsbidraget. Av dessa var 88 procent anställda inom kommunal regi jämfört med 12 procent inom enskild regi, tabell 14.

Tabell 14. Antal första linjens chefer som påbörjade en ledarskapsutbildning uppdelat på kön

Kön	Kommunal utförare (n=88)	Enskild utförare (n=11)	Total
Män	52	7	59
Kvinnor	447	59	506
Total	499	66	565

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

I huvudsak befintlig personal påbörjade ledarskapsutbildning

Återrapporteringen visar att av totalt 565 chefer som påbörjade en ledarskapsutbildning var majoriteten hos såväl kommunala som enskilda utförare befintlig personal, dvs. personal anställd längre än 12 månader (totalt 515 personer eller 91 procent), tabell 15.

Tabell 15. Antal första linjens chefer som påbörjade ledarskapsutbildning som ny respektive befintlig personal

Personal som var ...	Kommunal utförare (n=88)	Enskild utförare (n=11)	Total
... ny personal (dvs. personal som varit anställd upp till 12 månader)	45	5	50
... befintlig personal (dvs. personal som varit anställd längre än 12 månader)	454	61	515
Total	499	66	565

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Utbildning i framför allt ledarskap, lagstiftning samt äldreomsorgens nationella värdegrund

Ett villkor för att finansiera personalkostnader i samband med ledarskapsutbildning för första linjens chefer med stöd av statsbidraget är att utbildningen ska vara på högskolenivå med motsvarande eller liknande kursinnehåll som innehållet i Socialstyrelsens nationella ledarskapsutbildning för äldreomsorgens chefer som pågick under åren 2013–2015.⁹

Under 2021 använde kommunerna statsbidraget inom nedan listade områden, där ledarskap är den mest frekventa (59 kommuner) följt av lagstiftning (26 kommuner) respektive äldreomsorgens nationella värdegrund (24 kommuner), tabell 16.

Tabell 16. Påbörjad ledarskapsutbildning för första linjens chefer

Flera svar möjliga.

Kurs	Antal kommuner (n=92)
Ledarskap, medarbetare och organisation	59
Lagstiftning och styrdokument som ledningsstöd	26
Den nationella värdegrunden för äldre	24
Upphandling, uppföljning, förbättringskunskap och evidensbaserad praktik	15
Annan kurs på högskola/universitet, ange vilken:	34

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

Sammanlagt 34 kommuner angav att de använde medlen för *Annan kurs* – dessa svar inkluderar exempelvis kurser i socialrätt, förändringsledning, digitalisering, leda i kris, personcentrerat arbetssätt, samt att leda vård och omsorg utifrån den äldres behov och mål.

Totalt 188 chefer – varav 88 procent kvinnor – avslutade ledarskapsutbildning med godkänt betyg

Återrapporteringen visar att sammanlagt 188 chefer avslutade ledarskapsutbildning med godkänt betyg under 2021 med stöd av statsbidraget, tabell 17. Majoriteten, 88 procent, var kvinnor. Totalt 169 personer (90 procent) var anställda i kommunal regi.

Tabell 17. Antal första linjens chefer som avslutade ledarskapsutbildning med godkänt betyg

Kön	Kommunal utförare (n=36)	Enskild utförare (n=4)	Total
Män	18	4	22
Kvinnor	151	15	166
Total	169	19	188

Källa: Kommunernas återrapportering av 2021 års statsbidrag.

⁹ S2012/7252/FST den 18 oktober 2012. Utbildningen omfattade 30 högskolepoäng uppdelat på fyra delkurser 1) den nationella värdegrunden för äldre, 2) lagstiftning och styrdokument som ledningsstöd, 3) ledarskap, medarbetare och organisation, samt 4) upphandling, uppföljning, förbättringskunskap och evidensbaserad praktik.

Kommunernas erfarenheter av statsbidraget

Sammanlagt 178 kommuner lämnade (frivilliga) kommentarer på satsningen och generellt menar de att statsbidraget är till stor hjälp för att stärka kompetensen hos medarbetare inom äldreomsorgen. Kritiska kommentarer på satsningen handlar om att flera önskar att statsbidraget – förutom personalkostnader under studietid – får användas till att köpa utbildningar alternativt finansiera utbildningsplatser, samt att finansiera kostnader relaterade till utbildningsplatser, exempelvis kurslitteratur, förberedelser och diskussioner med lokala vård- och omsorgscollegor alternativt den gymnasiala vuxenutbildningen. En utbildnings-satsning av den här volymen, menar flera kommuner, kräver också utökade lärarresurser vilket inte heller får bekostas med stöd av statsbidraget. I ytterligare kommentarer pekar kommuner på att om utbildningsplatser fick bekostas av statsbidraget skulle detta underlätta för en stor del av medarbetarna att bli antagna till utbildning.

I likhet med 2020 års åiterrapportering pekar ett antal kommuner även på behovet av bättre samordning och dialog mellan departement (Utbildnings- respektive Socialdepartement) och myndigheter (Skolverket respektive Socialstyrelsen) samt dialog mellan kommunernas utbildningsförvaltning och vuxenskolan för att säkra finansiering av och därmed tillgång till utbildningsplatser. I bemärkelsen att en ökad efterfrågan på utbildningsplatser – i och med statsbidraget – bör matchas av en ökad tillgång på utbildningsplatser.

Ytterligare kommentarer handlar om – precis som föregående år – en önskan om ökad framförhållning och långsiktighet från staten eftersom det tar tid att inventera behov, identifiera samt frigöra personal. Flera påtalar det faktum att flera utbildningar pågår under två kalenderår och där alla som vill påbörja studier under 2022 inte kan få möjlighet att göra det, alternativt att påbörjade längre utbildningar riskerar att behöva avbrytas då finansiering via statliga medel än så länge är begränsad till 2023. Flera kommuner menar att det är svårt att planera och administrera när tillskottet av statliga medel fluktuerar.¹⁰

Viss kritik till satsningen berör även Socialstyrelsens krav på kommunerna för att få ta del av statsbidraget, inklusive villkor i samband med såväl rekvisition som åiterrapportering av hur medlen använts där vissa kommuner uttrycker att dessa krav är alltför tidskrävande.

Ytterligare kommentarer handlar om önskemål om ett mindre riktat statsbidrag, dvs. en bredare användning där kommunen ges möjlighet att använda statsbidraget till alla personalgrupper inom äldreomsorgen, inklusive legitimerad personal, samt att inom ramen för statsbidraget anställa temporär personal, exempelvis utbildningssamordnare.

Slutligen bedömde majoriteten, sammanlagt 187 kommuner, att coronapandemin på ett eller annat sätt påverkade kommunens användning av 2021 års medel. I likhet med föregående år menar kommunerna att de prioriterade vård och omsorg om äldre och begränsad smittspridning, snarare än en satsning på

¹⁰ Socialstyrelsen hade under 2020 i uppdrag att fördela totalt 462 miljoner kronor (för användning från och med den 4 juni till och med den 31 december 2020) att jämföra med 2021 års medel, totalt drygt 3 300 miljoner kronor (för användning kalenderåret 2021). I och med 2022 års uppdrag har myndigheten att fördela totalt drygt 1 698 miljoner kronor för användning under kalenderåret 2022 (S2021/08234 den 22 december 2021).

personalens kompetens och utbildning med den planering, förberedelse samt rekrytering av vikarier som detta kräver.

Socialstyrelsens kommentar

Socialstyrelsen hade under 2021 regeringens uppdrag att fördela totalt drygt 3,3 miljarder kronor till kommunerna för att ge ny och befintlig personal inom kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre möjlighet att utbilda sig under arbetstid. Uppdraget startade i juni 2020 och utökades från och med 2021 till att, förutom utbildning till vårdbiträde och undersköterska, även inkludera andra kompetenshöjande utbildningar och kurser inom vård och omsorg om äldre. Dessutom utökades målgruppen till att även inkludera första linjens chefer och ledarskapsutbildning på högskolenivå för densamma.

Sammanlagt 286 kommuner rekvirerade totalt drygt 3 miljarder kronor under 2021. Av kommunernas återrapportering framgår att kommunerna använde sammanlagt ca 1,3 miljarder kronor eller ca 42 procent av totalt rekvirerat belopp. Socialstyrelsen har därmed fakturerat nästan 1,8 miljarder kronor eller 58 procent av rekvirerat statsbidrag i oförbrukade medel. Myndigheten har granskat samtliga mottagares återrapportering och bedömer att medlen har använts i enlighet med villkoren och att medlens syfte har främjats, dvs. att stärka kompetensen inom den kommunala äldreomsorgen.

Den låga förbrukningen beror enligt kommunernas återrapportering bland annat på den pågående och resurskrävande coronapandemin vilket begränsade kommunernas möjligheter att exempelvis planera, informera om samt kartlägga behov. Ytterligare orsaker var bland annat brist på vikarier för att ersätta personal i utbildning.

Utifrån regeringens krav på Socialstyrelsens redovisning kan myndigheten konstatera att kvinnors deltagande är avsevärt högre än mäns, befintlig personal snarare än ny personal har tagit del av utbildningar, samt att personal anställd av kommunal utförare dominerar jämfört med personal hos enskild utförare. Tilläggas bör att under 2021 tog enskilda utförare del av medlen i sammanlagt 76 av totalt 147 kommuner som enligt uppgift hade avtal med enskilda utförare att bedriva äldreomsorg.

Socialstyrelsen bedömer att satsningen Äldreomsorgslyftet har en koppling till mål 3 *Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar* i Agenda 2030, beslutad av FN:s generalförsamling 2015.

Bilaga 1: Fördelning och förbrukning av medel för 2021

Mottagare	Rekvirerade medel (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oförbrukade medel
Ale kommun	9 117 020	7 362 605	81%
Alingsås kommun	15 253 858	10 420 908	68%
Alvesta kommun	7 270 675	4 680 003	64%
Aneby kommun	2 464 000	2 093 895	85%
Arboga Kommun	6 218 456	4 627 211	74%
Arjeplogs kommun	1 341 192	0	0%
Arvidsjaurs kommun	2 861 064	176 634	6%
Arvika kommun	11 230 281	7 283 081	65%
Askersunds kommun	5 280 945	4 381 425	83%
Avesta kommun	9 600 114	6 457 121	67%
Bengtstors kommun	4 700 791	3 141 267	67%
Bergs kommun	3 383 864	436 170	13%
Bjurholms kommun	1 219 867	988 478	81%
Bjuvs kommun	4 727 262	4 340 262	92%
Bodens kommun	11 488 372	7 914 972	69%
Bollebygds Kommun	3 196 362	1 792 748	56%
Bollnäs kommun	11 494 990	0	0%
Borgholms kommun	6 408 165	0	0%
Borlänge kommun	17 285 500	0	0%
Borås Stad	36 024 694	27 063 225	75%
Botkyrka kommun	20 799 513	18 940 491	91%
Boxholms kommun	2 340 469	0	0%
Bromölla kommun	5 117 708	3 078 900	60%
Bräcke kommun	2 955 918	781 652	26%
Burlövs kommun	5 402 270	3 260 550	60%
Båstads kommun	7 733 916	5 732 210	74%
Dals-Eds kommun	2 221 350	1 799 983	81%
Danderyds kommun	11 572 197	8 142 580	70%
Degerfors kommun	4 462 553	3 565 795	80%
Dorotea Kommun	1 383 105	821 705	59%
Eda kommun	3 430 188	1 371 716	40%
Ekerö kommun	8 188 333	6 713 648	82%
Eksjö kommun	7 100 820	3 838 148	54%
Emmaboda kommun	4 204 462	3 177 628	76%
Enköpings kommun	15 589 156	14 430 358	93%
Eskilstuna kommun	34 888 651	9 301 699	27%
Eslövs kommun	10 299 387	6 327 315	61%
Essunga kommun	2 355 910	414 515	18%
Fagersta kommun	5 347 123	2 148 125	40%
Falkenbergs kommun	17 916 390	13 096 642	73%
Falköpings kommun	12 106 027	8 520 659	70%
Falu kommun	21 518 639	13 958 865	65%
Filipstads kommun	4 864 029	0	0%
Finspångs kommun	8 971 430	7 834 130	87%
Flens kommun	7 515 531	5 994 472	80%
Forshaga kommun	4 539 760	0	0%
Färgelanda kommun	2 717 679	2 567 679	94%

Mottagare	Rekvirerade medel (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oförbrukade medel
Gagnefs kommun	4 151 520	2 564 872	62%
Gislaved kommun	10 083 208	0	0%
Gnesta kommun	1 000 000	0	0%
Gnosjö kommun	3 249 303	1 848 457	57%
Grums kommun	3 911 076	1 854 676	47%
Grästorps kommun	2 369 146	773 431	33%
Gullspångs kommun	2 700 032	1 667 032	62%
Gällivare kommun	7 305 969	5 234 224	72%
Gävle Kommun	20 000 000	11 941 052	60%
Göteborgs stad	48 000 000	10 829 235	23%
Götene kommun	5 428 741	2 714 800	50%
Habo kommun	3 527 248	2 572 298	73%
Hagfors kommun	5 770 657	4 813 618	83%
Hallsbergs kommun	5 898 600	3 794 143	64%
Hallstahammars kommun	6 630 961	1 964 650	30%
Halmstads kommun	35 182 037	16 592 063	47%
Hammarö kommun	5 186 091	4 521 556	87%
Haninge kommun	22 725 271	10 084 920	44%
Haparanda stad	4 473 583	0	0%
Heby kommun	5 618 449	1 971 879	35%
Hedemora kommun	6 582 431	2 800 000	43%
Helsingborgs stad	45 102 008	38 228 813	85%
Herrljunga kommun	3 727 986	2 159 531	58%
Hjo kommun	2 000 000	1 281 955	64%
Hofors Kommun	4 094 166	0	0%
Huddinge kommun	24 196 612	17 189 459	71%
Hudiksvalls kommun	15 948 720	13 901 285	87%
Hultsfreds kommun	6 247 133	0	0%
Hylte kommun	3 924 311	2 227 379	57%
Håbo kommun	6 390 517	6 152 035	96%
Hällefors kommun	3 377 246	0	0%
Härjedalens kommun	4 857 411	1 447 511	30%
Härnösands kommun	11 003 072	6 217 536	57%
Härryda kommun	10 184 680	6 379 105	63%
Hässleholms kommun	20 517 156	11 462 824	56%
Höganäs kommun	12 108 233	0	0%
Högsby Kommun	2 377 970	616 785	26%
Hörby Kommun	5 636 097	828 437	15%
Hörs kommun	5 594 184	4 440 216	79%
Jokkmokks kommun	2 265 468	0	0%
Järfälla kommun	22 193 647	2 093 573	9%
Jönköpings kommun	44 715 974	0	0%
Kalix kommun	7 722 886	4 563 138	59%
Kalmar Kommun	22 839 978	13 779 619	60%
Karlsborgs kommun	3 531 660	2 779 153	79%
Karlshamns kommun	13 566 338	11 178 535	82%
Karlskoga kommun	12 796 476	6 542 144	51%
Karlskrona kommun	24 280 437	13 658 081	56%
Karlstads kommun	9 000 000	2 509 912	28%
Katrineholms kommun	13 103 097	8 773 747	67%
Kils kommun	4 822 116	3 974 781	82%
Kinda kommun	4 323 581	976 581	23%

Mottagare	Rekvirerade medel (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oförbrukade medel
Kiruna Kommun	8 016 272	5 083 879	63%
Klippans kommun	6 555 961	6 555 961	100%
Knivsta kommun	2 000 000	1 804 968	90%
Kramfors kommun	8 673 633	6 777 633	78%
Kristianstads Kommun	30 867 280	11 603 723	38%
Kristinehamns kommun	10 572 920	10 288 819	97%
Krokoms kommun	5 203 739	0	0%
Kumla kommun	7 158 174	3 885 394	54%
Kungsbacka kommun	28 006 216	16 158 119	58%
Kungsörs kommun	3 456 659	3 063 346	89%
Kungälv kommun	15 822 983	0	0%
Kävlinge kommun	10 114 091	0	0%
Köpings kommun	10 433 948	444 600	4%
Laholms kommun	10 480 272	5 499 959	52%
Landskrona stad	15 240 623	8 639 498	57%
Laxå kommun	63 000	0	0%
Lekebergs kommun	2 861 064	1 331 196	47%
Leksands Kommun	7 586 120	6 444 911	85%
Lerums Kommun	12 816 329	6 069 965	47%
Lessebo Kommun	3 368 423	2 703 035	80%
Lidingö stad	16 786 965	11 969 260	71%
Lidköpings kommun	15 406 066	9 543 066	62%
Lilla Edets kommun	4 414 023	3 227 159	73%
Lindesbergs kommun	9 608 938	6 726 361	70%
Linköpings kommun	47 063 061	31 443 519	67%
Ljungby kommun	11 206 016	4 812 916	43%
Ljusdals Kommun	8 598 632	6 123 632	71%
Ljusnarsbergs kommun	2 322 822	614 400	26%
Lomma kommun	8 000 000	6 252 795	78%
Ludvika kommun	10 981 013	8 367 883	76%
Luleå kommun	26 490 757	21 765 322	82%
Lunds kommun	33 825 403	18 454 534	55%
Lycksele kommun	5 003 001	0	0%
Lysekils kommun	7 096 408	4 125 601	58%
Malmö stad	13 000 000	1 468 561	11%
Malung-Sälens kommun	4 400 788	1 378 234	31%
Mariestads kommun	10 866 306	8 411 756	77%
Markaryds kommun	4 367 699	737 878	17%
Marks kommun	12 975 155	7 747 356	60%
Melleruds kommun	2 200 000	333 933	15%
Mjölby Kommun	9 968 501	8 318 354	83%
Mora kommun	9 154 521	4 953 865	54%
Motala kommun	16 531 079	16 276 207	98%
Mullsjö kommun	2 933 859	2 826 588	96%
Munkfors kommun	1 837 522	720 834	39%
Mölnåls stad	17 578 886	9 851 865	56%
Mönsterås kommun	5 691 244	1 807 041	32%
Mörbylånga kommun	6 705 962	1 097 994	16%
Nacka kommun	28 048 128	22 546 592	80%
Nora Kommun	4 841 969	0	0%
Norbergs kommun	2 594 149	2 171 149	84%
Nordanstigs kommun	4 158 138	1 282 990	31%

Mottagare	Rekvirerade medel (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oförbrukade medel
Nordmalings kommun	3 209 597	2 030 250	63%
Norrköpings kommun	10 000 000	4 778 279	48%
Norrtälje Kommun	28 050 334	24 959 739	89%
Norsjö Kommun	1 804 433	1 553 203	86%
Nybro kommun	8 576 573	4 663 877	54%
Nykvärns kommun	3 081 654	2 800 229	91%
Nyköpings kommun	22 694 388	16 741 295	74%
Nynäshamns kommun	10 568 508	7 333 045	69%
Nässjö Kommun	11 144 251	7 505 288	67%
Ockelbo kommun	2 576 501	2 006 289	78%
Olofströms kommun	5 947 130	3 582 364	60%
Orsa kommun	3 121 361	0	0%
Orust kommun	7 431 706	3 490 629	47%
Osby kommun	917 000	0	0%
Oskarshamns kommun	11 056 014	0	0%
Ovanåkers kommun	5 369 182	3 677 182	68%
Oxelösunds kommun	5 684 627	4 929 009	87%
Pajala kommun	3 359 599	1 958	0%
Partille kommun	5 500 000	0	0%
Perstorps kommun	2 636 061	1 775 396	67%
Piteå kommun	16 306 077	7 185 388	44%
Ragunda kommun	2 561 060	2 080 189	81%
Region Gotland	24 851 767	13 288 762	53%
Robertsfors kommun	2 832 387	1 559 826	55%
Ronneby kommun	12 264 852	6 976 811	57%
Rättviks kommun	6 088 308	4 471 392	73%
sala kommun	9 242 757	6 638 614	72%
Salems kommun	5 126 532	5 126 532	100%
Sandvikens kommun	15 752 394	12 113 344	77%
Sigtuna kommun	11 554 550	8 796 604	76%
Simrishamns kommun	10 813 364	5 000 840	46%
Sjöbo Kommun	7 193 468	2 407 959	33%
Skara kommun	6 895 670	4 819 670	70%
Skellefteå kommun	6 500 000	972 100	15%
Skinnskattebergs kommun	2 113 260	0	0%
Skurups kommun	5 199 327	3 081 349	59%
Skövde kommun	6 000 000	1 300 064	22%
Smedjebackens Kommun	4 965 500	2 293 346	46%
Sollefteå Kommun	9 006 725	5 722 151	64%
Sollentuna Kommun	19 222 288	16 985 842	88%
Solna stad	20 570 098	16 770 000	82%
Sorsele kommun	1 169 132	743 980	64%
Staffanstorps kommun	8 172 892	8 103 127	99%
Stenungsund.kommun	8 788 340	1 988 107	23%
Stockholms stad	230 288 039	202 676 253	88%
Storfors kommun	1 848 551	1 733 861	94%
Storumans kommun	2 761 798	1 568 839	57%
Strängnäs kommun	13 590 603	4 823 627	35%
Strömstads kommun	4 857 411	181 576	4%
Strömsunds kommun	1 000 000	0	0%
Sundbybergs stad	10 109 679	5 067 889	50%
Sundsvalls kommun	35 916 605	27 240 129	76%

Mottagare	Rekvirerade medel (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oförbrukade medel
Sunne Kommun	5 426 535	4 300 404	79%
Surahammars kommun	4 098 578	2 720 909	66%
Svalövs kommun	4 136 079	1 244 012	30%
Svedala kommun	6 355 223	4 576 223	72%
Svenljunga kommun	4 389 758	0	0%
Säffle kommun	7 162 585	3 662 585	51%
Sätters kommun	4 647 850	1 413 465	30%
Sävsjö kommun	4 568 437	3 745 622	82%
Söderhamns kommun	8 000 000	2 194 475	27%
Söderköpings kommun	5 830 217	2 963 142	51%
Södertälje kommun	25 926 044	18 934 144	73%
Sölvesborgs kommun	7 515 531	7 251 994	96%
Tanums kommun	5 989 042	1 615 105	27%
Tibro kommun	4 667 703	3 227 703	69%
Tidaholms kommun	5 095 649	3 564 564	70%
Tierps kommun	8 430 983	0	0%
Timrå Kommun	6 928 759	4 538 522	66%
Tingsryds kommun	5 735 363	2 519 606	44%
Tjörns kommun	7 078 761	3 775 368	53%
Tomelilla kommun	5 545 654	0	0%
Torsby Kommun	5 640 508	0	0%
Torsås kommun	3 293 422	59	0%
Tranemo Kommun	4 777 998	3 480 510	73%
Tranås kommun	7 969 948	2 972 448	37%
Trelleborgs kommun	16 149 457	2 364 573	15%
Trollhättans Stad	18 470 073	11 303 775	61%
Trosa kommun	5 470 653	2 887 353	53%
Tyesö Kommun	13 870 754	5 649 597	41%
Täby kommun	23 790 725	23 741 027	100%
Töreboda kommun	3 851 517	3 151 246	82%
Uddevalla kommun	19 709 794	10 274 104	52%
Ulricehamns kommun	9 653 056	4 212 398	44%
Umeå kommun	35 089 389	23 130 719	66%
Upplands Väsby kommun	12 849 418	10 429 412	81%
Upplands-Bro kommun	7 480 236	6 323 589	85%
Uppsala kommun	62 310 302	46 959 695	75%
Uppvidinge kommun	3 785 339	3 340 553	88%
Vadstena kommun	4 043 431	3 024 151	75%
Vaggeryds Kommun	4 636 820	4 225 768	91%
Valdemarsviks kommun	4 074 313	4 052 013	99%
Vallentuna kommun	8 889 812	6 364 921	72%
Vansbro kommun	3 101 508	2 752 627	89%
Vara kommun	6 150 073	3 174 000	52%
Varbergs kommun	24 933 385	16 283 385	65%
Vaxholms stad	4 087 549	3 565 980	87%
Vellinge Kommun	14 358 259	12 778 229	89%
Vetlanda kommun	5 500 000	2 221 222	40%
Vilhelmina kommun	2 834 593	1 290 213	46%
Vimmerby kommun	6 595 667	1 301 500	20%
Vindelns kommun	2 527 971	2 701	0%
Vingåkers kommun	3 900 047	1 423 468	36%
Vårgårda kommun	3 957 400	2 404 400	61%

Mottagare	Rekvirerade medel (kr)	Oförbrukade medel (kr)	Andel oförbrukade medel
Vänersborgs kommun	14 821 500	8 796 697	59%
Vännäs kommun	3 136 802	2 674 154	85%
Värmdö Kommun	12 302 353	10 470 013	85%
Värnamo kommun	12 050 879	6 938 468	58%
Ystads kommun	13 846 489	10 789 806	78%
Västerås stad	50 111 627	33 767 544	67%
Växjö Kommun	28 923 874	20 981 445	73%
Ydre kommun	1 833 110	795 358	43%
Västerviks kommun	17 525 944	0	0%
Åmåls kommun	5 609 626	3 856 437	69%
Ånge Kommun	4 158 138	4 124 082	99%
Åre kommun	3 220 627	159 913	5%
Årjängs kommun	4 052 254	4 052 254	100%
Åsele Kommun	1 422 811	1 074 459	76%
Åstorps kommun	4 736 086	3 115 086	66%
Åtvidabergs kommun	5 080 208	2 835 279	56%
Älmhults kommun	5 788 304	2 615 217	45%
Älvdalens kommun	3 359 599	373 073	11%
Älvkarleby Kommun	3 783 133	2 644 162	70%
Älvsbyns kommun	3 496 365	1 583 891	45%
Ängelholms kommun	17 126 675	0	0%
Öckerö Kommun	5 382 417	2 789 417	52%
Ödeshögs kommun	2 393 411	0	0%
Örebro kommun	30 730 100	20 872 868	68%
Örnsköldsviks kommun	22 681 153	0	0%
Östersunds kommun	22 442 915	3 198 781	14%
Österåkers kommun	14 148 698	11 066 236	78%
Östhammars kommun	10 036 884	5 365 321	53%
Östra Göinge Kommun	5 430 947	1 977 263	36%
Överkalix kommun	1 890 464	243 608	13%
Övertorneå kommun	2 413 264	1 286 352	53%
Total	3 053 819 365	1 771 924 028	58%